

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ปัทมา สมพงษ์*

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมในชุมชนปักธงชัย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. องค์ความรู้เกี่ยวกับลายผ้า 2. องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหม 3. องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม การถ่ายทอดความรู้การทำผ้าไหมมีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมภายในชุมชน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดการทำผ้าไหมระหว่างเครือญาติหรือครอบครัว 2) การรับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมจากภายนอกชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมอบรมจากส่วนราชการ เช่น การอบรมให้ความรู้ทางด้านการผลิตผ้าไหมจากอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม

* มหบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-base Society and Economy) ซึ่งความรู้ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งที่นำมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพื่อเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันและเสริมสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศบนเศรษฐกิจฐานความรู้และพัฒนาประเทศเข้าสู่สังคมภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ที่จะสามารถใช้ความรู้และดึงเอาความรู้และภูมิปัญญาของชาติมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศชาติได้ โดยเป็นการใช้ให้เกิดความคุ้มค่าบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการผสมผสานภูมิปัญญาความรู้ดั้งเดิมของสังคมกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อการพัฒนาให้เกิดคุณค่า มูลค่าและรายได้ต่อชุมชน จากกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและผู้อื่น ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของสังคมได้กลายมาเป็นตัวแปรที่สำคัญที่นำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศไทยมีหลากหลายและถูกจัดเก็บอยู่ในหลายรูปแบบ อาทิ ความรู้ทางด้านหมอยาพื้นบ้าน สมุนไพร อาหาร และอื่นๆ รวมทั้งการจัดทำเครื่องนุ่งห่ม เช่น การทำผ้าไหม

การทำผ้าไหมถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านที่แทรกเข้าไปอยู่ในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี นับเป็นความชาญฉลาดของภูมิปัญญาไทยที่สามารถสกัดทอผ้าจากเส้นใยที่เกิดจากการสร้างของสัตว์ประเภทหนึ่งให้มีความสวยงามและมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ภูมิปัญญาด้านผ้าไหมจึงถูกนำมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์เพื่อการค้า

และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาการทำผ้าไหมจึงนับเป็นมรดกสืบทอดของชุมชนหากไม่มีการสืบทอดให้เป็นภูมิปัญญาของชุมชนแล้วภูมิปัญญาดังกล่าวก็จะสูญสลายไป

ภูมิปัญญาในการทำผ้าไหมนั้นมีอยู่กระจายทุกภาคส่วนของประเทศไทย แต่ที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากมีอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแหล่งผ้าไหมทอด้วยมือที่เป็นที่รู้จักกันดีมาช้านาน เนื่องจากความมีชื่อเสียงของผ้าไหมอีสานทำให้ทุกวันนี้การทอผ้าไหมในภาคอีสานแพร่กระจายไปในท้องถิ่นต่างๆ มากมายหลายท้องถิ่นแต่ละถิ่นจะมีรูปแบบและวิธีการที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองแตกต่างกันไปอย่างน่าสนใจ ประกอบกับในปัจจุบันการทอผ้าไหมได้กลายเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีลูกค้าต้องการเป็นจำนวนมากจึงต้องใช้เครื่องจักรทำแทนคน สิ่งที่ตามมาคือทำให้องค์ความรู้ของชุมชนที่มีมาแต่ดั้งเดิมกลายเป็นลิขสิทธิ์ของคนอื่นหรือมีผู้นำไปปรับแต่งเป็นงานอื่นๆ อันขาดลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดความสำคัญในฐานะที่เป็นหลักฐานบอกเล่าชีวิตความเป็นมาของผู้คนและชุมชน ดังนั้นจึงมีคำถามว่าท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่นำเอาภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้ของชุมชนมาพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจรายได้ของคนในชุมชน ทำอย่างไรจึงจะรักษาภูมิปัญญาอันเป็นมรดกของสังคมเอาไว้ได้ไม่ให้เกิดแปรเปลี่ยนไปตามกระแสการพัฒนาของทุนนิยมมากเกินไป ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้ของชุมชนและรู้จักที่จะรักษาเอาไว้ให้ได้

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการทำผ้าไหม อันเป็นที่รู้จักกันในนามผ้าไหมโคราช ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอันแท้จริงของประชาชนดั้งเดิมของชาวโคราช โดยเฉพาะที่อำเภอปักธงชัยซึ่งเป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงในด้านการทำผ้าไหมคุณภาพดี ผ้าไหมที่ส่งออกต่างประเทศส่วนมากทอที่อำเภอปักธงชัย จุดเด่นของผ้าไหมปักธงชัยคือ เป็นผ้าไหม

พื้นบ้านที่ทอด้วยมือ เป็นผ้าไหมสีล้วนสวยงามที่เกิดจากการย้อมสีธรรมชาติ ผิวผ้าไม่เรียบ แต่มีปมที่เกิดจากการต่อกันของเส้นไหมและขนาดของเส้นไหมที่ไม่เท่ากัน ทำให้ผ้าไม่เรียบเสมอกันเหมือนผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรเช่นเดียวกับผ้ามัดหมี่ของอำเภอปักธงชัย ที่มีรูปแบบเป็นของตนเองคือ มีสีล้วนและลวดลายที่เรียบง่ายแต่งดงาม (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2527)

สภาพการทำผ้าไหมของอำเภอปักธงชัยในปัจจุบัน มีโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าไหมมาตั้งในเขตพื้นที่อำเภอจำนวนมาก มีการจ้างแรงงานในหมู่บ้านทอผ้าไหม ชาวบ้านเริ่มรับจ้างทอผ้ากันมากขึ้นเกิดรายได้จากการรับจ้างทอผ้าไหมทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากอดีตที่เคยทำนาเป็นอาชีพหลักทำผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมเปลี่ยนมาเป็นทำผ้าไหมเป็นอาชีพหลักและทำนาเป็นอาชีพเสริมเพราะรายได้จากการรับจ้างทอผ้าไหมสามารถนำมาใช้ในครอบครัวและส่งบุตรหลานให้ได้เล่าเรียนสูงๆ ส่วนการทำนาเป็นการทำไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน (บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2530)

รูปแบบของผ้าทอในปัจจุบันมีการประยุกต์หรือคิดค้นลวดลายขึ้นใหม่มากมาย ได้แก่ ผ้าไหมพิมพ์ลายหรือผ้าบาติก ซึ่งเป็นการผสมผสานฝีมือที่ทอผ้าพื้นผสมกับการออกแบบที่ทันสมัยทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยได้รับการถ่ายทอดจากผู้ทอผ้าในพื้นที่ของจังหวัดใกล้เคียงและพบว่าตลาดก็มีความสนใจเป็นอย่างมาก แต่การพิมพ์ลายและการทำบาติกนั้นไม่ได้อาศัยองค์ความรู้เดิมของชาวบ้าน แต่เป็นความรู้ใหม่จากสังคมภายนอกที่ต้องเสียเงินไปจ้าง (ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน, 2543) ทำให้ขาดการสืบทอดเอกลักษณ์หรือศิลปะของการทอผ้าแบบดั้งเดิมและเนื่องจากเหลือผู้ทอผ้าที่พอจะถ่ายทอดได้อยู่เพียงไม่กี่คนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ อีกทั้งความตื่นตัวในการทอผ้าลวดลายแบบโบราณหรือลายดั้งเดิมของ

ประชาชนในวัยหนุ่มสาวก็น้อยลงมาก จึงทำให้น่าเป็นห่วงว่าเอกลักษณ์หรือศิลปะดั้งเดิมจะสูญหายไปในอนาคต (ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ, 2543)

จากสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ หรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วดังกล่าว หากไม่มีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมของชาวบ้านปักธงชัยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งสืบทอดและสั่งสมกันมาแต่โบราณแล้ว ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนก็จะสูญสลายไป ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำไปใช้จัดการได้คือ กระบวนการจัดการความรู้ การจัดการความรู้คือ กระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้อมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนได้แก่ 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) 7) การเรียนรู้ (Learning) (บุญดี บุญญาภิจ และคณะ, 2548) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำผ้าไหมจากกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหมปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้าไหมและการทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีอะไรบ้างและต้นแบบแนวความรู้หรือครุภูมิปัญญาคืออะไร รวมถึงวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหมอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาตามกระบวนการจัดการความรู้เฉพาะกระบวนการการค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยจะทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมและวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้องค์ความรู้โดยไม่ทำลายองค์ความรู้ของชุมชน

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิจัยกรณีศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์หาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมของกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในหลายชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผลิตผ้าไหมที่มีชื่อเสียง

โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยสมาชิกของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าผ้าไหม จำนวน 40 คน ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมผ้าไหมบ้านดู่ กลุ่มผลิตผ้าไหมมัดหมี่ทอมือชุมชนธงชัย กลุ่มไหมทอมือปักธงชัย กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปผ้าไหมปักธงชัย กลุ่มผู้ประกอบการทอผ้าไหมและเขียนบาติก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ครูภูมิปัญญา ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการทำผ้าไหมจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบสานภูมิปัญญาการทำผ้าไหมของชุมชน

ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ กลุ่มละ 3 คน รวม 15 คน

2) ช่างทอผ้าไหม ได้แก่ ผู้มีความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ในการทำผ้าไหมและมีประสบการณ์ในการทำผ้าไหมไม่น้อยกว่า 5 ปี กลุ่มละ 5 คนรวม 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึก

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับผ้าไหมในชุมชน รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำมาเขียนสรุปและถอดความ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ได้นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และนำเสนอในรูปของการพรรณนาและตาราง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลของการศึกษาโดยสรุปพบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลและสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการทำผ้าไหมในชุมชนปักธงชัย

กลุ่มผู้ผลิตสินค้าผ้าไหม มีอยู่ทั้งหมดจำนวน 17 กลุ่ม ที่ลงทะเบียนไว้กับสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปักธงชัย โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาจำนวน 8 กลุ่ม โดยการพิจารณาจากรายชื่อว่าเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีการรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าผ้าไหม แต่เมื่อลงไปเก็บข้อมูลพื้นที่ในขณะนั้นพบว่ากลุ่มผู้ผลิตสินค้าผ้าไหมส่วนใหญ่ได้ยกเลิกไป

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ยังคงเหลือดำเนินการอยู่เพียง 5 กลุ่ม ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมผ้าไหมบ้านดู่ กลุ่มผลิตผ้าไหมมัดหมี่ทอมือชุมชนธงชัย กลุ่มไหมทอมือปักธงชัย กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปะผ้าไหมปักธงชัย กลุ่มผู้ประกอบการทอผ้าไหมและเขียนบาติก ผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์พบว่า การให้ความสนใจในการทำผ้าไหมของกลุ่มคนในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มผู้สูงอายุ จะให้ความสนใจในการทำผ้าไหมซึ่งถือว่าเป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และการทอผ้าไหมถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์ไว้ เพราะเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจของคนในชุมชน

2) กลุ่มหนุ่มสาว ซึ่งไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำผ้าไหม อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเท่าใดนัก เนื่องจากการศึกษาเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เยาวชนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาในระบบมากขึ้น เมื่อได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นก็จะมีช่องทางในการประกอบมากขึ้น จึงส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นตามที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมา และอาชีพเหล่านั้นก็เป็นอาชีพที่จะต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น การเลือกเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากเห็นว่าการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมสบายและได้ผลตอบแทนรวดเร็วกว่าการทำผ้าไหม จึงทำให้ชุมชนขาดบุคลากรรุ่นใหม่ในการสืบทอดภูมิปัญญาการทำผ้าไหม

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดยังเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ลายผ้าดั้งเดิมของปักธงชัย ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ต้องการอนุรักษ์ลวดลายผ้าดั้งเดิมของชุมชนไว้จากการสัมภาษณ์ พบว่า หากไม่มีการอนุรักษ์ลวดลายผ้าดั้งเดิมของชุมชน อันสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชนไว้แล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นก็จะสูญหายไปไม่เหลือให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็น โดยการสืบทอดความรู้การทำผ้าไหมโดยญาติผู้ใหญ่หรือสูงอายุในครอบครัวกำลังค่อยๆ เลือนหายไปเนื่องจากเหลือผู้ทอผ้าที่พอจะ

ถ่ายทอดได้อยู่เพียงไม่กี่คนในพื้นที่ อีกทั้งความตื่นตัวในการทอผ้าลวดลายโบราณหรือลายดั้งเดิมของคนกลุ่มหนุ่มสาวก็น้อยลงมาก และส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการทอผ้าไหมที่มีได้อาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ทำให้ชุมชนขาดการสืบทอดเอกลักษณ์หรือศิลปะของการทอผ้าแบบดั้งเดิม ภูมิปัญญาการทำผ้าไหมของบรรพบุรุษหากมิได้สืบทอดต่อๆ กันไปก็จะสูญหายไปจากชุมชน ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผ้าทอไปเป็นผ้าไหมพิมพ์ลายหรือผ้าบาติกและพบว่าตลาดก็มีความสนใจเป็นอย่างมาก

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมในชุมชนปักธงชัย

1) องค์ความรู้เกี่ยวกับลายผ้า การผลิตผ้าไหมที่ใช้องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนยังคงมีสืบทอดเอกลักษณ์การทำอยู่ในปัจจุบัน แต่มีการผลิตผ้าไหมที่ไม่ได้ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน แต่เป็นความรู้ใหม่จากสังคมภายนอก เป็นการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหม ซึ่งลวดลายผ้าไหมแบบโบราณได้เริ่มสูญหายไปจากชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของโครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทยวิทยาลัยศิลปากร (2543) พบว่า ลวดลายในการทอในปัจจุบัน มีการประยุกต์หรือคิดค้นลวดลายขึ้นใหม่มากมาย จากการถ่ายทอดจากผู้ทอผ้าในพื้นที่ของจังหวัดใกล้เคียง และสอดคล้องกับการศึกษาสมบูรณ์ คงกับพันธ์ และคณะ (2548) พบว่า การทอผ้าเกาะยอได้แบ่งลายผ้าออกเป็น 2 กลุ่ม คือลายโบราณมีประมาณ 80 ลายลายที่มีชื่อเสียงได้แก่ ลายราชวัตร ลายดอกพิกุล และลายลูกแก้วส่วนลายที่คิดขึ้นใหม่เช่น ลายดอกมุก ลายดอกจิก ลายรสสุคนธ์ ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบของลวดลายผ้าไหมได้เปลี่ยนแปลงไป มีการทอลวดลายประยุกต์มากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การศึกษา ชาวบ้านในชุมชนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าไหมมาก

ขึ้นและการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าไหม ก็ไม่จำเป็นจะต้องเรียนรู้จากบรรพบุรุษหรือคนภายในครอบครัวของตนเองเท่านั้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีการสนับสนุนและอบรมให้ความรู้การทำผ้าไหมด้วย

2) องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหม กระบวนการผลิตผ้าไหม กระบวนการผลิตผ้าไหมในอดีตมีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตผ้าไหมเช่น การฟอกหรือการย้อมเส้นไหม แต่ในปัจจุบันนิยมใช้สีสังเคราะห์มากกว่า เนื่องมาจากความรวดเร็วและความสะดวกในการใช้งาน ทั้งนี้เป็นผลจากความเจริญทางด้านการผลิตผ้าไหม อันเนื่องจากการที่มีการก่อตั้งโรงงานผลิตผ้าไหมจำนวนมาก แตกต่างกับการศึกษาของธนพร เวทย์ศิริยานันท์ (2548) ที่กล่าวถึงการฟอกไหมว่า มีการนำวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ผักขม ใบกล้วย ก้านกล้วย งวงตาล ไม้ขี้เหล็ก ใบเพกา เปลือกนุ่น เป็นต้นเป็นวัสดุในการฟอกไหม และกล่าวถึงการย้อมสีไหมว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ สีของผ้าไหมจะเป็นที่ดึงดูดใจผู้บริโภคได้เป็นอย่างดีขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อผ้าไหม สีที่ได้รับความนิยม คือ สีที่ได้จากธรรมชาติ

3) องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม เครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม พบว่า เครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหมที่พบในชุมชนปึกธงชัย มีมากมายหลายชนิด ซึ่งได้มีการพัฒนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยการปรับปรุงเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อสามารถใช้งานได้ด้วยความรวดเร็ว เป็นการเพิ่มผลผลิตและทุนแรงเพื่อทอผ้าให้เร็วขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาสมบุรณ์ คงกับพันธ์ และคณะ (2548) พบว่า กระบวนการทอผ้าเกาะยอในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทอผ้านั้น ได้มีการพัฒนาอุปกรณ์ในการกรอด้วยให้มีความรวดเร็วขึ้น โดยนำมอเตอร์ไฟฟ้ามาใช้แทนไและปรับเปลี่ยนส่วนประกอบของที่ใช้คันยกหรือคันกระดกแทนลูกกลิ้ง และสอดคล้องกับการศึกษาของทิพวัลย์ คำคง (2537) ที่กล่าวถึง เครื่องมือในการทอผ้าหลาย ๆ อย่างว่าได้มีการพัฒนาให้สะดวกสบายและรวดเร็วยิ่งขึ้นมีการนำมอเตอร์มาใช้แทนแรงมนุษย์ เช่น เครื่องคันทอ เครื่องคันหมี หลาปั่นหลอด

ทั้งนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ตามตารางแนบดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับลายผ้าและกระบวนการผลิต

ลายผ้า	รายละเอียดของลายผ้า	กระบวนการผลิต	เครื่องมือและอุปกรณ์	ประเภทขององค์ความรู้ การทอผ้าไหมที่ใช้
ผ้าไหม พื้นเรียบ	ผ้าไหมที่ไม่มีลวดลายบนผืนผ้า โดยทอ เป็นสีเดียวกันตลอดทั้งผืนผ้า เช่น สี น้ำตาลทอง ดำ ขาว น้ำเงิน ฯลฯ นอกจาก นี้ยังได้ใช้วิธีการทอและสอได้สวดลาย โดยใช้เทคนิคพิเศษมาใช้ในการทอผ้า ลายที่เป็นเอกลักษณ์ได้แก่ ลายยกขลิบ โบว์ ลายยกขลิบต้นตลอด ลายจากเจดีย์ ลายขลุ่ยม้วนหมาก	นำเอาเส้นไหมยืนและเส้นไหมพุ่งมาทอขัด กันเพื่อให้เกิดเป็นผืนผ้า โดยใช้เส้นไหมพุ่ง และเส้นไหมยืน เป็นด้ายสีเดียวกันตลอด ทั้งผืนหรืออาจใช้เส้นไหมพุ่งและเส้นไหมยืน ต่างสีกันก็จะได้สีที่ต่างแปลกตา รายละเอียดของการทำลายผ้าไหม 1. ผ้าไหมลายยกขลิบโบว์ และผ้าไหม ลายยกขลิบต้นตลอด ก่อนที่จะทอต้องยกสายไว้ก่อน โดย การยกเส้นไหมยืนขึ้น ระยะห่างระหว่าง ลายตามแต่ความต้องการ แล้วสอเส้น ไหมด้ายพุ่งไปตามแนวที่ถูกยกขลิบขึ้น 2. ผ้าไหมลายจากเจดีย์ ใช้เส้นไหมพุ่งมัดเส้นไหมยืน ให้มี ระยะห่างระหว่างลายให้เท่ากัน แล้วสอ เส้นไหมพุ่งเข้าไป จะทำให้เกิดเป็นลวดลาย เป็นช่วง ๆ เหมือนเจดีย์ 3. ผ้าไหมลายขลุ่ยม้วนหมาก ใช้เข็มเย็บกระสอบหรือเข็มโครเชต์ ร้อยพันเส้นไหมยืนให้มีระยะห่างตาม ต้องการ ส่วนเส้นไหมพุ่งใช้เส้นไหมดี เกลียวควบกันประมาณ 4-5 เส้น ให้เส้น ไหมมีขนาดใหญ่พอที่จะไขว่ลายได้ชัดเจน	1. กง 2. อัก 3. ไน 4. หลอดกรอไหม 5. อั้ง 6. กระสวย 7. กี่กระตุก 8. ฟืม 9. ตะโก	องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับลายผ้าและกระบวนการผลิต (ต่อ)

ลายผ้า	รายละเอียดของลายผ้า	กระบวนการผลิต	เครื่องมือและอุปกรณ์	ประเภทขององค์ความรู้ การทอผ้าไหมที่ใช้
ผ้าไหมมัดหมี่	ผ้าที่มีลักษณะของลายผ้าที่เกิดจากการนำเส้นไหมไปมัดด้วยเชือกฟางแล้วนำไปย้อมสีเพื่อให้ได้ลวดลายตามที่ต้องการ ลายหมี่โบราณของชุมชนปักธงชัย อำเภอปักธงชัย ได้แก่ ลายหมี่ซ้อ ลายหมี่กระจับหวาน ลายหมี่กุญแจ ลายหมี่ดอกหญ้า ลายหมี่นาคและลายหมี่ประยุกต์ ซึ่งเป็นลายหมี่ที่คิดขึ้นใหม่ขึ้นอยู่กับการจินตนาการและการสร้างสรรค์ของช่างทอ	การนำเส้นด้ายหรือไหมมาย้อมแล้วมัดบริเวณที่ต้องการเก็บไว้ เมื่อนำไปย้อมสีอื่นจะได้ไม่ติดสี เพียงซึมเข้าบางส่วน โดยย้อมเรียงลำดับจากสีอ่อนไปหาสีเข้ม จนครบตามลวดลายที่กำหนด หลังจากนั้นจึงนำด้ายกรอเข้าหลอดตามลำดับ แล้วนำไปทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงเคลื่อนเหมือนล้าอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมัดหมี่	1. กง 2. อัก 3. ไน 4. หลอดกรอไหม 5. ซัง 6. กระสวย 7. กี่กระตุก 8. ฟืม 9. ตะกอ 10. หลักหมี่	องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน
ผ้าไหมหางกระรอก	ผ้าพื้นที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งเรียกชื่อตามผิวสัมผัส เพราะลายที่ปรากฏบนเนื้อผ้าเป็นเส้นฝอยฟู มองดูเหมือนขนอ่อนๆ เหลือบระยิบ คล้ายกับขนของหางกระรอกแลดูสวยงาม แปลกตา ภาษาท้องถิ่นเรียกว่าผ้าลูกกลาย เป็นผ้าที่ทำยาก ต้องอาศัยฝีมือ ความประณีตและความชำนาญในการทำ ผ้าไหมหางกระรอกเชิงทอง เป็นผ้าไหมหางกระรอกเป็นผ้าภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยโบราณเป็นผ้าที่ใช้ในงานแต่งงาน	การนำเส้นไหมมาทำการฟอกและย้อมสีตามต้องการ จากนั้นนำเส้นไหมต่างสีกัน 2 เส้นมาเข็นควบกันให้เข้าเป็นเกลียวเพื่อให้เป็นสีเดียวกัน เช่น สีเขียวควบสีเหลือง สีแดงควบสีเหลือง เป็นต้น และเพื่อให้เส้นไหมมีความสม่ำเสมอและนำมาทอจะได้ผ้าไหมหางกระรอกที่สวยงามอันเกิดจากความเลื่อมของสีผ้าเมื่อทอแล้ว รายละเอียดของการทำผ้าไหมหางกระรอกเชิงทอง การทอผ้าไหมหางกระรอกโดยทอประมาณ 4 หลา ในหลาที่ 1 และ 4 จะใส่เชิงทองเข้าไป	1. กง 2. อัก 3. ไน 4. หลา 5. หลอดกรอไหม 6. ซัง 7. กระสวย 8. กี่กระตุก 9. ฟืม 10. ตะกอ	องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับลายผ้าและกระบวนการผลิต (ต่อ)

ลายผ้า	รายละเอียดของลายผ้า	กระบวนการผลิต	เครื่องมือและอุปกรณ์	ประเภทขององค์ความรู้ การทอผ้าไหมที่ใช้
ผ้าไหมบาติก	ผ้าไหมพื้นเรียบที่มีเขียนลวดลายแบบ บาติก ที่สวยงามตามต้องการบนพื้นผ้า โดยใช้เส้นเทียนเป็นตัวกันสีเพื่อให้สีติด บนผ้าในส่วนที่ต้องการ	นำผ้าไหมพื้นเรียบมาเขียนลวดลายบนเนื้อ ผ้าด้วยขี้ผึ้งแล้วนำไปย้อมสีที่ต้องการจาก นั้นจะต้มผ้าเพื่อละลายขี้ผึ้งออกก็จะได้ ลวดลายและสีที่ต้องการ	1. กง 2. อัก 3. ไน 4. หลอดกรอไหม 5. ยัง 6. กระสวย 7. กี่กระตุก 8. ฟืม 9. ตะก้อ	องค์ความรู้ใหม่ของผู้ชุมชน ที่รับการถ่ายทอดจากภายนอก ชุมชน เป็นการผสมผสาน ฝีมือที่ทอผ้าพื้นผสมกับการ ออกแบบที่ทันสมัยทำให้ได้ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมี ความสวยงาม ซึ่งพบว่าตลาด มีความสนใจเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 2 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม

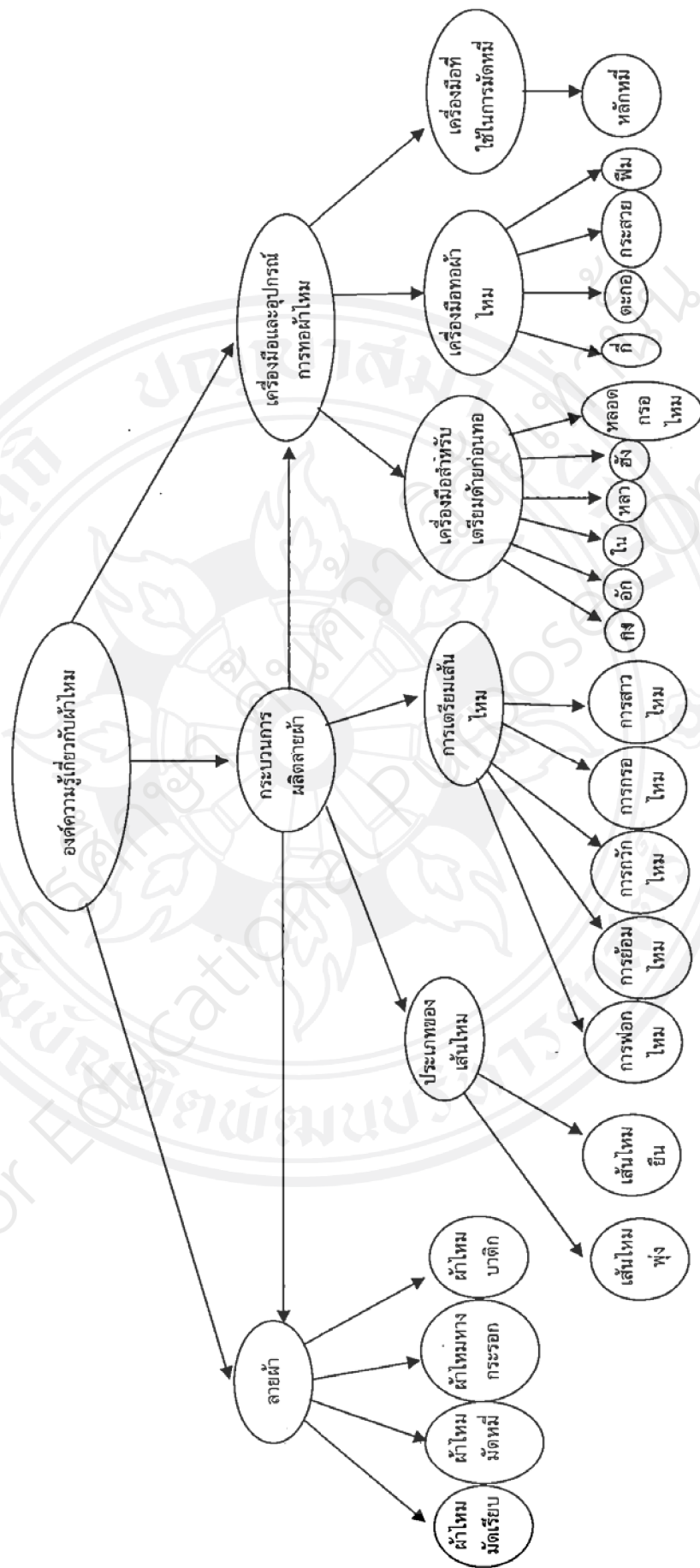
รายชื่อ	ประเภท	ลักษณะสำคัญ/การใช้ประโยชน์	อุปกรณ์ดั้งเดิม/คิดค้นใหม่
1. กง	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	เป็นเครื่องมือสำหรับใส่ไหมที่เป็นปอ (ใน) แล้วนำไปทอใส่ในอีก เป็นไม้เล็ก ๆ ยาวประมาณ 60 - 70 เซนติเมตร จำนวนข้างละ 3 ไม้วางไขว้เป็นรูปกากบาททั้ง 2 ข้าง ตรงกลางจะมีแกนใช้เชือกป่านผูกไขว้ระหว่างตรงปลายไม้ทั้งสองข้าง	อุปกรณ์ดั้งเดิม
2. อัก	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	ใช้คู่กับกงจะรับเส้นไหมจากกงมาใส่ไว้ในอีก โดยการพันเข้าไปในอีก อักมีลักษณะเป็นโครงไม้รูปหกเหลี่ยม บางทีก็เป็นโครงรูปสี่เหลี่ยมทำจากไม้ที่มีลักษณะเรียบมัน	อุปกรณ์ดั้งเดิม
3. ไน หรือเครื่องกรอหลอด	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	มีทั้งแบบใช้ไฟฟ้าและใช้มือหมุนใช้คู่กับหลอดกรอเอาเส้นไหมจากอักหรือกงมาพันใส่ไว้ในหลอด ซึ่งจะม้วนเส้นสำหรับใส่หลอด	อุปกรณ์ดั้งเดิม มีการประยุกต์นำมอเตอร์ไฟฟ้ามาติดตั้งกับเครื่องกรอหลอด ทำให้เส้นไหมที่กรอติดกันแน่นกับหลอด ไม่หลวมและพังง่ายเหมือนกับการกรอด้วยมือ
4. หลา	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	ใช้สำหรับเข็นควบไหม 2 เส้น ให้เข้าเป็นเกลียวเส้นเดียวกัน	อุปกรณ์ดั้งเดิม
5. หลอดกรอไหม	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	ใช้สำหรับใส่เส้นไหม	อุปกรณ์ดั้งเดิม
6. ยัง (ที่เสียบหลอด)	เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเตรียมด้ายก่อนทอ	เป็นที่เก็บหลอดกรอไหม	อุปกรณ์ดั้งเดิม

ตารางที่ 2 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม (ต่อ)

รายชื่อ	ประเภท	ลักษณะสำคัญ/การใช้ประโยชน์	อุปกรณ์ดั้งเดิม/คิดค้นใหม่
7. กระสวย	เครื่องมือทอผ้าไหม	ใช้ดักขลุ่ยสอดใช้สำหรับใส่หลอดกรอไหม ทำด้วยไม้ยาวประมาณ 10 - 12 นิ้ว ปลายนสวจะมียลักษณะโค้งและเรียวยาว มีรูเจาะตรงกลาง กันสวเล็ก ๆ สำหรับให้เส้นไหมโผล่ออกมาเพื่อใช้ทอได้	อุปกรณ์ดั้งเดิม
8. กี่ทอผ้าหรือ กักระตุก	เครื่องมือทอผ้าไหม	เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับทอผ้าให้เป็นผืนสำเร็จออกมา เป็นเครื่องมือสำหรับทอและมีลักษณะเป็นโครงไม้หรือโครงเหล็ก รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างและยาวประมาณ $1\frac{1}{2}$ เมตร - 2 เมตร สูงประมาณ 2 เมตร	อุปกรณ์คิดค้นใหม่ เป็นกัแบบใหม่ที่ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพในการทอ เพื่อการทอผ้าให้เร็วขึ้น ทำให้ได้ปริมาณผ้าไหมจำนวนมาก
9. ฟืม (พินหวี)	เครื่องมือทอผ้าไหม	เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับแยกเส้นไหมยืนให้ออกจากกันและทำด้วยเหล็กมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าประมาณ $1\frac{1}{2}$ เมตร กว้างประมาณ 2 - 4 นิ้ว ทำด้วยเหล็กมีพื้นละเอียดมาก เป็นช่องเล็ก ๆ สำหรับใส่เส้นไหมช่องหนึ่งจะใช้สำหรับใส่ไหม 2 เส้น ฟืมหรือพินหวีจะมีประมาณ 1,600 - 2,400 ซี่	อุปกรณ์ดั้งเดิม
10. ตะกอ	เครื่องมือทอผ้าไหม	ทำจากเส้นด้ายป่านที่มีความแข็งแรง เหนียวแน่น ทำหน้าที่ยกเส้นไหมให้ขึงลงสลับกัน มี 2 ตะกอ	อุปกรณ์ดั้งเดิม
11. หลักหมี่	เครื่องมือที่ใช้ในการมัดหมี่	เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการมัดหมี่ มีลักษณะเป็นไม้โครงไม้ตั้งตรงข้ามทำง่ามกันเท่ากับหน้าผาของผ้าไหมที่จะทอ	อุปกรณ์ดั้งเดิม

โครงสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม

ในการทำผ้าไหมมีองค์ประกอบที่ผสมผสานกัน คือ ลายผ้า กระบวนการผลิตผ้าไหม เครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม เพราะฉะนั้นองค์ความรู้เหล่านี้จะมีความสอดคล้องกัน เกี่ยวโยงกัน ดังโครงสร้างที่แสดง ดังนี้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงขององค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม

3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมในชุมชนปึกธงชัย

ในด้านการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำผ้าไหมในชุมชนปึกธงชัย มี 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมจากภายนอกชุมชน

เป็นการรับความรู้จากภายนอกชุมชน เพื่อปรับปรุงการผลิตผ้าไหมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อผลประโยชน์ทางด้านผลกำไร เสริมสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การทำผ้าไหมบาติก เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่รับมาจากภายนอกชุมชนไม่ได้อาศัยองค์ความรู้ดั้งเดิมของชาวบ้าน เนื่องจากหน่วยงานของรัฐเช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปึกธงชัย และอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาให้การสนับสนุนอบรมให้ความรู้ แนะนำเทคนิคการทำผ้าไหมให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ทั้งนี้ยังมีการส่งเสริมการผลิตผ้าไหมปึกธงชัย เพื่อให้เป็นสินค้า OTOP ของชุมชน จึงเกิดการแข่งขันกัน เพื่อผลิตผ้าไหมให้มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากการผลิตผ้าไหมในรูปแบบเดิม

2) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมภายในชุมชน

เป็นการถ่ายทอดความรู้การทำผ้าไหมภายในครอบครัวจากแม่สู่ลูก หรือการถ่ายทอดจากญาติผู้ใหญ่ ซึ่งการถ่ายทอดลักษณะนี้มิใช่การถ่ายทอดเพื่อการอยู่รอดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการถ่ายทอดเพื่อการรักษาภูมิปัญญาไว้ด้วยการถ่ายทอดความรู้การทำผ้าไหมในลักษณะนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้การทำผ้าไหมในด้านการทาลายผ้าไหมและกระบวนการผลิตผ้าไหมที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมมีความสำคัญต่อคนในชุมชนในแง่ของการต่อยอดภูมิปัญญา เพื่อการนำไปหาเลี้ยงตนเอง ดังนั้นการ

ผลิตผ้าไหมเพื่อให้ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และภูมิปัญญาการทำผ้าไหมปึกธงชัย รัฐบาลโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าผ้าไหม อำเภอปึกธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่เข้มแข็ง โดยให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุน ให้การสนับสนุนการจัดอบรมให้ความรู้ในการทำผ้าไหมที่ดี และมีการสร้างองค์กร เช่น ชุมชนคนค้าผ้าไหม เพื่อรองรับการผลิตผ้าไหมของชุมชน

2) เนื่องจากองค์ความรู้การทำผ้าไหมเป็นองค์ความรู้ของชุมชน เพื่อไม่ให้องค์ความรู้นี้สูญหายไปจากชุมชนปึกธงชัย รัฐบาลโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าไหมหรือศูนย์วิจัยทางด้านผ้าไหม (Excellent Center) เพื่อจัดเก็บองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมปึกธงชัย โดยการเก็บตัวอย่างลายผ้า หรือเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าไหม ขณะเดียวกันก็เป็นศูนย์ที่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมแก่ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษา

3) เพื่อให้การสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชนและให้เกิดการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของชุมชนสืบไป โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญ ควรสนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าถึงภูมิปัญญาการทำผ้าไหม อันแสดงถึงความเป็นชุมชนของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกระบวนการการค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนเท่านั้น ยังมีขั้นตอนที่สำคัญที่เหลือได้แก่ การจัดเก็บองค์ความรู้ การวิเคราะห์และจัดระบบองค์ความรู้ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมให้ครบทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้

2) ควรศึกษาให้ละเอียดลงไปในเรื่องระหว่างกันของคนในชุมชน โดยการศึกษาจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ ปลายผ้าไหม

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2543. ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์วัลย์ คำคง. 2537. ผ้ามัดหมี่ : อารยธรรมของชาวไทยพวนบ้านหมี่. [ม.ป.ท.]: [ม.ป.พ.].
- ธนพร เวทย์ศิริยานันท์. 2548. ภูมิปัญญาผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2530. ผ้าไทยพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- บุญดี บุญญากิจ, นงลักษณ์ ประสพสุขโชคชัย, ดิสพงศ์ พรชนกนาถ, & ปรียวรรณ กรรณล้วน. 2548. การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน. 2543. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ. 2543. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2527. ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: ปานยา.
- สมบูรณ์ คงกับพันธ์, อมรรัตน์ แมกไม้รักษา, สุกานดา จันทวี, สุพิชัย คงกับพันธ์, & วณิดา หนูพันธ์. [ม.ป.ป.]. โครงการวิจัยห้องสมุดมีชีวิตการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมการทอผ้าเกาะยอ. ค้นเมื่อ 15 มกราคม 2550, จาก <http://arc.skru.ac.th/kohyor/report.html>
- Kucza, Timo. 2001. Knowledge Management Process Model. Retrieved November 13, 2006, from <http://virtual.vtt.fi/inf/pdf/publications/2001/P455.pdf>.